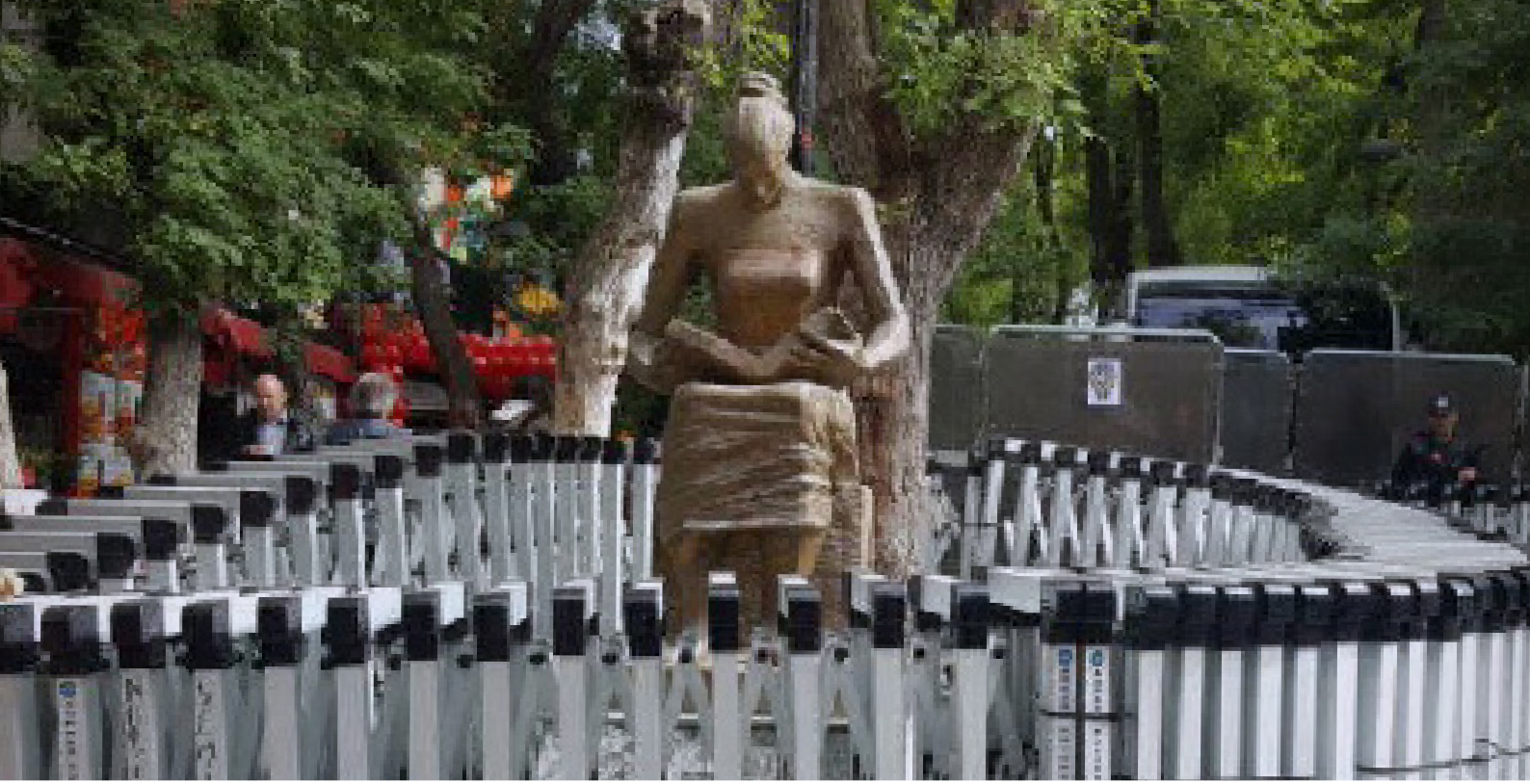

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

SAYI: 13, MART 2019

ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA LGBT ETKİNLİĞİ YASAKLARI

İsrafil Özkan

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 13, Mart 2019

ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA
ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA LGBT
ETKİNLİĞİ YASAKLARI

İsrafil Özkan

© İsrafil Özkan

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2019

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin kurumsal görüşünü yansıtmaz.

Bu alışma Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

📍 Turgut Reis Cad. No: 15/4, Mebusevleri, ankaya, Ankara

☎ (312) 213 24 00 ✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

f ozgurlukarastirmalari 🐦 ozgurlukar

Tasarım ve Dizgi:

Eksi Kitaplar

eksikitaplar.com

İsrail Özkan

Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. Halen Ankara Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Türk modernleşmesinde sivil toplum kuruluşlarının rolü üzerine yüksek lisans çalışmasını sürdürmektedir. Altı yıldır sivil toplumda profesyonel çalışmalar sürdüren İsrail, Özgürlük Araştırmaları'nda proje koordinatörlüğü yapmaktadır. Bunun yanında 3H Hareketi'nde ve Medya Hukuk Araştırmaları Derneği'nde (MLSA) üye olarak, European Students for Liberty'de (ESFL) ve Denge ve Denetleme Ağı'n'da (DDA) ise Ankara İl Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Gençlik örgütlerine proje yönetim süreçleri konusunda eğitimler vermektedir. Kamu politikası çalışmaları, sivil toplum teorisi, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve siyasal düşünceler tarihi ana ilgi alanlarıdır.

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
A. Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü	6
1. Bireycilik ve Örgütlülük Hali.....	6
2. Hukuki Metinlerde Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü.....	11
B. LGBT Etkinliği Yasakları:	15
1. “Süresiz” Ankara Yasağı.....	16
2. İstanbul Onur Yürüyüşü Yasağı.....	21
Sonuç ve Öneriler	24

GİRİŞ

İnsan haklarının bugün ulaştığı noktada eşcinsel evliliklerinin yahut genel olarak evlilik eşitliğinin birçok Avrupa ülkesinde ve ABD'nin bazı eyaletlerinde kabul edilmesi LGBT hakları açısından büyük bir başarı. Türkiye'de de LGBT derneklerinin kuruluşlarına izin verilmesi, sonradan rafa kaldırılan yeni anayasa sürecinde görüşlerinin alınması, bazı LGBT derneklerinin meclis içinde savunuculuk faaliyetleri yapabilmesi¹, siyasi partilerin parti programlarına ayrımcılıkla mücadele kapsamında cinsel kimlik ve cinsel yönelim ifadelerinin eklenmesi², partilerin il teşkilatlarında açık kimlikli LGBT bireylerin yer alabilmesi, LGBT Dostu Belediyecilik Protokolünü imzalayan belediye başkan adaylarının³ olması ve İstanbul'da yoğun katılımı büyük Onur Yürüyüşlerinin düzenlenmesi özgürlükler açısından son derece umut verici gelişmelerdi.

Ancak son yıllarda hukukun üstünlüğü, demokrasi, liberal ve özgürlükçü politikalar ve hatta ekonomide yaşanan gerilemeden LGBT hak mücadelesi de nasibini aldı. LGBT bireylere yönelik şiddetin artan dozu, sık sık yaşanan nefret cinayetleri, kamusal ve özel alanlarda maruz kalınan ayrımcılık, seks işçilerine yönelik artan baskılar, medyadaki homofobik/transfobik söylem artışları⁴, Ankara'da LGBT temalı etkinlik düzenlemenin süresiz olarak yasaklanması⁵, İstanbul'da düzenlenen Onur Yürüyüşlerinin engellenmesi⁶ LGBT bireylerin, zaten kolay olmayan hayatını daha da zorlaştırmakla kalmadı, her kesimden insan için endişe uyandırdı.

Bu çalışmada, LGBT bireylerin hak mücadelesi özelinde olmakla birlikte, bu yasaklara gerekçe olan hukuki metinlerden hareketle örgütlenme ve

1 SPOD ve LİSTAG'tan temsilcilerin TBMM'de katıldıkları basın toplantısının görüntüleri, <https://listag.org/videolar-3/> (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

2 Halkların Demokratik Partisi Programı: <https://www.hdp.org.tr/tr/parti/parti-programi/8> (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

3 SPOD, Yerel Siyasette LGBT Hakları, <http://www.spod.org.tr/SourceFiles/pdf-20181122164722.pdf> (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

4 Pembe Hayat LGTT Dayanışma Derneği, Medya'da LGBT'lere Yönelik Nefret Söylemi Raporu, http://www.pembehayat.org/uploads/editor/files/medyada_lgbtilere_yonelik_nefret_soylemi.pdf (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

5 Ankara Valiliği'nin Yasaklama Kararı, <http://www.ankara.gov.tr/yasaklama-karari-na-iliskin-basin-duyurusu-19112017> (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

6 İstanbul Valiliği: Onur Yürüyüşüne İzin Verilmeyecek, [https://www.dw.com/tr/istanbul-valilisi-onur-y%C3%BCr%C3%BCy%C3%BCy%C3%BC%C5%9F%C3%BCne-izin-verilmeyecek/a-39399084](https://www.dw.com/tr/istanbul-valilisi-onur-y%C3%BCr%C3%BCy%C3%BC%C5%9F%C3%BCne-izin-verilmeyecek/a-39399084) (Erişim Tarihi 1 Şubat 2019)

toplama özgürlüğünün diğer etnik, dini, sınıfsal ya da ideolojik gruplar açısından da sahip olduğu öneme dikkat çekilmek istendi. Böylece toplumun bir kesiminin hak ve özgürlüklerinin budanışına sessiz kalmanın geri kalanlar için barındırdığı riskleri ortaya çıkarma amacı güdüldü.

Türkiye’de güçlü bir organizasyon yeteneğine ve entelektüel birikime sahip LGBT örgütleri bu yasak kararlarını farklı açılardan ele alıyor ve çeşitli aktivizm faaliyetleri ile yasak kararlarının bir an önce geri çekilmesi yönünde mücadelelerini sürdürüyorlar. Bu çalışma konuyu liberal bir perspektiften ele alarak LGBT bireylerin hak mücadelelerine naçizane bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

A. ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Bir insanın kendi çıkarı için eylemde bulunma hakkından sonraki en doğal hakkı çabasını başkalarınıninki ile birleştirerek onlarla ortak hareket etme hakkıdır. Bu yüzden örgütlenme hakkı bireysel özgürlüklerin ayrılmaz bir parçasıdır. Hiçbir kanun koyucu toplumsal düzenin temel-lerine zarar vermeden örgütlenme hakkına müdahale edemez.

Alexis de Tocqueville

Bu bölümde ilk olarak birey - grup ilişkisine ve örgütlenme hallerine ilişkin liberal bir yorum getirildi ve ardından artık tarihin geldiği nokta itibariyle büyük oranda siyasal liberalizmin şekillendirdiği Batı dünyasında bu özgürlüklerin hukuki metinlerde yer alış şekilleri ve kapsamı ele alındı.

1. Bireycilik ve Örgütlülük Hali

Liberal felsefenin bireyi temelini koyan ve hatta ona kutsallık atfeden yaklaşımı kolektiviteye ya da kolektif eyleme toptan bir karşı çıkış olarak algılanmaktadır. Ayn Rand romanlarında sıkça karşılaştığımız güçlü bireyin, kendi idealleri doğrultusunda toplumun tümüne karşı çıkan ve ondan tam anlamıyla koparak, kendi yolunu çizme çabası liberal (liberalizm içinde yer alan farklı yaklaşım ve isimlendirmelere bu çalışmada yer verilmeyip genel olarak “liberal” sıfatı kullanılmıştır) aydınlar tarafından idealize edilmiş bir durumdur. Ancak, herkes bu durumun romanlara has olduğunu, bütün bir topluma karşı bireyin tek başına John Galt ya da DC/Marvel süper kahramanları gibi bir fark ve değişim yaratma çabasının genellikle sonuçsuz kalacağını bilir.⁷

⁷ Ayn Rand, *Atlas Silkindi*, İstanbul, Plato Film Yayınları, 2006

Liberalizmin bireyini, tüm çabası bireyselliğini ve biricikliğini korumak olan bir özne olarak betimleyerek karikatürize etmek anlamsızdır. İnsan sosyal bir varlıktır ve insanlık tarihi boyunca, hemen tüm liberal kazanımlar, kolektif bir çabayla elde edilmiştir.

Aslında Adam Smith'ten günümüze uzanan liberal siyasal ve ekonomik düşünce tarihine baktığımızda örgütlere ve örgütlenmeye ilişkin geniş bir literatür bulmak mümkündür. İlk akla gelen A. Smith'in Milletlerin Zenginliği kitabındaki meşhur iğne fabrikası örneğidir: Bir kişinin bir işin her aşamasını tek başına tamamlamaya çalışması ya da bir malın üretim süreçlerinin tamamına tek başına hakim olma çabası büyük bir verimsizlik yaratır. Sanayi Devrimi sonrası yaşanan üretim artışının en önemli nedenlerinden biri, üretim süreçlerinde insanların bir araya gelerek bir işin/malın farklı parçalarını aynı anda yapmaları anlamına gelen ve bir tür örgütlenmeye işaret eden "iş bölümünde uzmanlaşma"dır.⁸

Ekonomik alan ile sınırlı kalmayıp konuyu siyasete de getirdiğimizde yine benzer bir sonuçla karşılaşmaktayız. Avrupa'da kralların ve prenslerin halkları üzerinde mutlak bir hakimiyet kurduğu, "siyasi ve sosyal hakların doğuştan edinilen yollarla ancak bir avuç soyluya özgü olduğu" tarihsel dönem, burjuva sınıfının doğuşuna kadar sürebilmiştir. Böyle bir siyasal yapıda çeşitli hak ve özgürlüklere sahip olma arzusunda olan sıradan bir insanın muktedir olmasını beklemek pek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Tarihte burjuva sınıfının, krallar ve aristokratlar karşısında örgütlenerek ve ortak bir irade ortaya koyarak siyasal temsil kazanma mücadelesini "Siyasal temsil yoksa vergi de yok!" sloganı ile ifade etmek yanlış olmayacaktır. Burjuva sınıfının zaferinin önemli bir unsurunu oluşturan örgütlülük hali sonraki yıllarda yapılacak insan hakları tanımlarında ve anayasalarda temel bir insan hakkı olarak yer alacaktır. ⁹ Burjuva sınıfının örgütlülük halinin sonucundaki kazanımlar sadece onlara mahsus kalmamıştır. Örneğin başlangıçta sadece soylu erkeklere mahsus olan oy verme hakkı, ilk önce burjuva sınıfına mensup erkeklere ardından erkek işçilere verilmiştir. Kadınlar da burjuva sınıfı erkeklerinin yaptığı gibi zorlu ve örgütlü bir mücadele sonucu dünyanın her yerinde oy kullanma hakkını yıllar sonra da olsa kazanmışlardır. Dolayısıyla liberal değerlerinin üretimini ve nesiller arası

⁸ Adam Smith, Milletlerin Zenginliği, çev. Haldun Derin, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s. 6.

⁹ Örnek için: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>

**Bireyi öncele-
meyen, hatta
onu kolektif
kimlikler içinde
görünmez kılan
hak tanımlarının
liberalizmde
kabulü mümkün
değildir**

aktarımını sağlayacak sınıfın doğuşu bile aslında bireylerin örgütlenmeleri sayesinde mümkün olabilmıştır.

Siyasal liberalizmin kurucusu sayılan İngiliz düşünür John Locke'ta da (1632-1704) örgütlülük halinin olumlandığını görürüz. Siyasal iktidarın kaynağını kutsal metinlere değil beşeri bir takım faaliyetlere dayandırmak üzere hazırlamış olduğu *Hükümet Üzerine Birinci İnceleme*¹⁰ adlı eserinde Locke, tarihin belki de en önemli kırılma noktalarından biri olarak, doğa durumunda (devlet öncesi durum) eşit halde yaşayan insanların örgütlenerek "devleti" nasıl oluşturduklarını anlatır. "Toplum Sözleşmesi" olarak ifade ettiği toplumsal bir mutabakata varılması sonucunda bireylerin "cezalandırma yetkisini" devrettikleri bir otorite ortaya çıkmıştır. Doğa durumunda özgür, eşit ve huzur içinde yaşayan insanların yeni bir "örgüt" yaratmaya ihtiyaç duymaları tek başlarına çözemedikleri birtakım sorunların olduğunun, bireysel çabaların yetersiz kaldığının ve örgütlenme yoluna gittiklerinin göstergesidir.¹¹

Diğer yandan liberalizm örgüt ve gruplar hakkında eleştireliliğini korur. Bu eleştiriler birey-grup ilişkilerine ve gruplar arası ilişkilere yöneliktir. Öncelikle "hak" tanımının gruplar ve grup kimlikleri üzerinden yapılması liberalizm açısından kabul edilebilir bir durum değildir.¹² Liberalizmin iki temel kabulü şöyledir: Hak yalnızca bireysel temelde tanımlanmalıdır. Çünkü gruplar ve kolektif kimlikler üzerinden tanımlanan hak ve özgürlükler bireyselliğin yok edilmesi anlamına gelmektedir. İkinci kabul ise liberalizmin en temel sorusu olup, bireyin hak ve özgürlüklerinin nasıl korunup geliştirileceğidir. Bu temel kabul aynı zamanda negatif ve pozitif yükümlülükler üzerinden liberal devlet tanımına dair de ipuçları sunmaktadır. Sonuçta, bireyi öncelemeyen, hatta onu kolektif kimlikler içinde görünmez kılan hak tanımlarının liberalizmde kabulü mümkün değildir. Yalnızca bu kabullerin ardından gruplara ilişkin argümanlar geliştirmek mümkündür. Buna göre bireysel temelde tanımlanan hak ve özgürlüklerini etkin bir biçimde dile getirmek ve savunmak için örgütlenmek ya da bu amaçla örgütlere katılmak, bireysel çabadan çok daha etkili sonuçlar verecektir. Bireyin kolektif

¹⁰ John Locke, *Hükümet Üzerine Bir İnceleme*, çev. Fahri Bakırcı, Ankara, Kırılma Yayınevi, 2007, s. 1-2

¹¹ Toplumsal Sözleşmeciler'e ilişkin farklı eserler: Thomas Hobbes - *Leviathan*, J.J Rousseau - *Toplum Sözleşmesi*

¹² İstisnalara bir örnek olarak: Will Kymlicka, *Multicultural Citizenship*, Oxford, Clarendon Press, 1995

bir kimliğin bir parçası olmak için değil, sadece etkin bir mücadele yöntemi olarak grupları seçtiği sürece liberal bakış açısından hiçbir sorun yoktur.¹³

Gruplara ilişkin ikinci bir eleştiri bir grubun doğal olarak diğer gruplardan daha üstün, kimi konularda doğuştan daha yetenekli ya da söz hakkı olduğunun düşünülmesidir. Avrupa'nın tarihinin en önemli parçalarından olan aristokrat ailelerin yönetmeye doğuştan muktedir oldukları yönündeki yaklaşım buna örnek olarak verilebilir. Böyle bir muameleye hem hakları grup temelli tanımladığı için hem de soylu olmayan her bireyin ilgili alana yönelik haklarını ve özgürlüklerini yok saydığı için karşı çıkmaktadır.¹⁴

Gruplar arası ilişkilere yönelik bir diğer eleştiri ise bir grubun tamamının hem sosyal hem de siyasal alanlarda bir takım ek hak ve korumalara sahip olmasıdır. Pozitif ayrımcılık diyebileceğimiz bu durum genel olarak uzun vadeli sonuçları açısından verimsizlik yaratacağı varsayımı nedeniyle liberallerin eleştirilerine hedef olur. Liberalizm pozitif ayrımcılık kavramına sıcak bakmaz ancak bu karşıtlık örgütlülük haline yönelik değildir. Geçmişte adaletsiz muamelelere maruz kalmış ve hatta günümüzde de kimi haklarını çeşitli sosyo-kültürel engellerden ötürü etkin bir şekilde kullanamayan grupların fazladan haklar ya da kanunlardan muaf tutulma şeklinde değil ancak destekleyici nitelikte bir takım ayrıcalıklara sahip olmasının liberallerin karşı çıktığı anlamda pozitif ayrımcılık olduğunu düşünülmemelidir. Hatta pozitif ayrımcılık bile modern tartışmalarda haklı gerekçelere tabi olmak şartı ile kabul edilebilir hale gelmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ya da daha az gelişmiş ülkelerde kadınların ya da kimi dezavantajlı/azınlık grupların desteklenmesi en kabul edilebilir durumlardan biridir. Bu durumun hukukun eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağı da yine modern anayasa hukukçuları tarafından büyük oranda kabul edilmektedir.¹⁵

Yukarıdaki çekinceleri dikkate alarak kurulan bir LGBT/kadın hakları örgütüne ya da herhangi bir liberal/milliyetçi/sosyalist vb. ideoloji çerçevesinde bir araya gelmiş insanlara liberal kanattan bir karşı çıkış ya da bir eleştiri geleceğini beklemek hatalı bir yaklaşımdır. Türkiye'de kadına karşı şiddetle mücadelede etkin önlemler alınması için, Alevi'lerin Cemevlerinin cami-

¹³ Ömer Çaha, *Sivil Toplum ve Devlet*, Ankara, Orion Yayınları, 2016, s. 82-83

¹⁴ Terry Sheppard, *Liberalism and the Charter: Freedom of Association and the Right to Strike*, s.130, <https://ojs.library.dal.ca/djls/article/viewFile/5547/4992> (Erişim Tarihi 25 Şubat 2019)

¹⁵ Prof. Dr. Mustafa Erdoğan, *Hukukun Üstünlüğü El Kitabı* (basılacak), Özgürlük Araştırmaları Derneği, s.17

Toplanma özgürlüğü olmadan örgütlenme özgürlüğünün bir anlam ifade etmeyeceği gibi bu iki özgürlük olmadan da ifade özgürlüğü büyük bir yara olacaktır.

ler gibi ibadethane olarak kabul edilmesi ve Sünni İslam'ın temel prensipleri üzerine kurulu zorunlu din dersinden muaf kalmak için, LGBT bireylerin eşit medeni haklar mücadelesi için, Hristiyan halkların İstanbul'da Ruhban Okulu'nun açılması için verdikleri örgütlü mücadele bireysel olarak verecekleri mücadeleden çok daha etkili olduğu için gerekli ve rasyonel bir davranıştır. Çünkü daha önce belirtildiği gibi bireyin hakkını en etkin savunabileceği mekanizmayı kullanmaması yine liberalizmin rasyonel birey tasavvuruna uygun bir davranış olmayacaktır. Hakların etkin ifadesi dışında, bir grubun herkese uygulanan kanunlardan muaf tutulmak için mücadele etmesi ise sadece liberalizm açısından değil; hukukun üstünlüğüne inanan hiçbir insan tarafından kabul edilebilir bir durum değildir. Şu sözlerle özetlemek yerinde olacaktır:

“Kimi zaman insanlar arası eşitliği bozan güç farklılıklarının olduğu, gücünün zayıfı sömürebildiği toplumlarda bu adaletsizlikle mücadele için örgütlülük ve örgütlenme haline ihtiyaç duyulmaktadır.”¹⁶

Örgütlenme ve toplanma özgürlüğü siyasi, sosyal, dini, etnik, sınıfsal, kültürel vb. hayatın tüm alanlarını kapsayan bir özgürlüktür. Dolayısıyla farklı alanları kapsayan bir özgürlük ister istemez diğer özgürlükler ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum kendi başlarına temel insan hakkı olmaları dışında aslında bir başka temel hak ve özgürlük ile olan ilişkileri sebebiyle de onları önemli kılmaktadır. Toplanma özgürlüğü olmadan örgütlenme özgürlüğünün bir anlam ifade etmeyeceği gibi bu iki özgürlük olmadan da ifade özgürlüğü büyük bir yara olacaktır. Çünkü örgütlenme ve toplanma özgürlükleri tanımları ve temel amaçları itibarıyla bireylerin kendileri daha iyi ifade edebilme ve gereken hallerde kamuoyu oluşturabilme çabasının araçlarıdır. Sosyal ve siyasi konularda sağlanan ifade özgürlüğünün özel bir versiyonu olarak düşünülebilecek inanç özgürlüğü de yine toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ile yakın ilişkilidir. Bir adım daha öteye götürürsek ortak bir cephe oluşturmaları varlıkları açısından hayati öneme sahip olan işçilerin sendikal hakları da yine aynı ilişkiler ağı içindedir. Dolayısıyla örgütlenme ve toplanma özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar ilişkili olmaları açısından ifade ve inanç özgürlükleri ile diğer özgürlüklere de zarar verme riski taşımaktadır. Sonuç olarak demokratik bir toplumdan ve gerçekçi siyasal katılım mekanizmalarından bahsedebilmek için örgütlenme,

¹⁶ Terry Sheppard, Liberalism and the Charter: Freedom of Association and the Right to Strike, s. 130, <https://ojs.library.dal.ca/djls/article/viewFile/5547/4992> (Erişim Tarihi 25 Şubat 2019)

toplama ve bağlantılı olarak ifade ve inanç özgürlüğünün garanti altına alınmış olması elzemdir.

Örgütlenme ve toplanma özgürlüğü demokratik, çoğulcu ve insan haklarına dayanan bir siyasal sistemin sahip olması gereken özellikleri arasında şüphesiz bir yere sahiptir. Büyük oranda siyasal liberalizmin ilkeleri ile şekillenmiş olan ve tarihsel olarak 1946 Bretton Woods Antlaşması sonrasına denk gelen dönemde Türkiye'nin de dahil olduğu Batı dünyasında diğer birçok konuda olduğu gibi bu iki özgürlük üzerinde de küresel bir mutabakat söz konusudur. Bu iki özgürlük kimi düzenlemelerde tek başlarına taşıdıkları değerler açısından kimilerinde ise diğer özgürlüklerle olan ilişkileri üzerinden de değerlendirilerek hem ulusal hem de uluslararası hukuki metinlerde yerlerini almışlardır.

2. Hukuki Metinlerde Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü

Örgütlenme özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) md. 11'den hareketle bireylerin çıkarlarını korumak üzere başkaları ile işbirliği yaparak çeşitli örgütler oluşturabilme, var olan örgütlere katılabilme ve bu örgütlerden ayrılabilme özgürlüğü¹⁷ olarak tanımlanır. Bu tanımın anlamlı olabilmesi için örgüt kavramının da tanımlanması gerekmektedir. Örgüt, ortak bir çıkar, etkinlik ya da amaç için gönüllülük temelinde bağımsız ve kar amacı gütmeyen oluşturulan kuruluşlardır.¹⁸ Gütülen amaçların farklılaşması sonucu farklı örgüt türleri söz konusu olmaktadır. Siyasi amaçlarla kurulanlar siyasi parti, sosyal ve medeni amaçlarla kurulanlar dernek ve vakıf; son olarak ekonomik amaçlarla kurulanlar da sendika olarak isimlendirilmektedir.¹⁹ Örgüt türleri farklılaştıkça hukuki metinlerde örgütlere sağlanan koruma mekanizmaları da değişmektedir. Bu çalışma kapsamında yalnızca bu özgürlüklerin medeni ve sosyal yönüne dair olan dernekler, derneklere hukuken sağlanan korumalar ve tabi oldukları kısıtlamalar ele alınacaktır.

¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupain-sanhaklarisozlesmesi.pdf> (Erişim Tarihi 17 Şubat 2019)

¹⁸ Organization for Europe and Co-operation in Europe, Guidelines on Freedom of Association, s.15, <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true> (Erişim Tarihi 16 Şubat 2019)

¹⁹ Dr. Ulaş Karan, Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-3, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, 2018, s. 3.

Örgütlenme ve toplanma özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar ilişkili olmaları açısından ifade ve inanç özgürlükleri ile diğer özgürlüklere de zarar verme riski taşımaktadır.

Örgütlenme özgürlüğü, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi md. 20²⁰, yukarıda bahsedildiği gibi AİHS’i md. 11 ve Birleşmiş Milletler (BM) Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi md. 22’de koruma altına alınmıştır. Her üç madde farklı şekillerde formüle etmiş olsa da özü itibarıyla: “Herkes başkalarıyla bir araya gelerek örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak, kendi menfaatlerini korumak için sendika kurma ve sendikaya katılma hakkını da içerir.”²¹ Türkiye de hem AİHS’e hem de BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’ne taraf devletlerden biri olarak sözleşmeler kapsamında bu hakkı vatandaşlarına tanıyacağını taahhüt etmiştir. Örgütlenme özgürlüğünü farklı yönleri ile Anayasa’da da düzenlenmiştir. Bunlardan “Dernek Kurma Hürriyeti” md. 33’de yer almaktadır.²² Buna göre: “Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir...”

Örgütlenme özgürlüğünden kimlerin faydalanabileceğine baktığımızda hem AİHS md. 11 hem BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi hem de Anayasadaki düzenlemelere göre, kimi kamu görevlilerine ve kamu kurumlarına kısıtlamalar getirilebileceğini kabul etmekle birlikte, kural olarak bu özgürlükten herkes yararlanabilmektedir.

Bu özgürlüğünün kapsamına yine uluslararası düzenlemelerde ve ulusal mevzuatta baktığımızda “çıkarlarını korumak” dışında hiçbir amaç sayılma-

²⁰ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne ulaşmak için: <https://www.tbmm.gov.tr/komiyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> (Erişim Tarihi 17 Şubat 2019)

²¹ Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin Türkçe çevirisine erişmek için: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf (Erişim Tarihi 17 Şubat 2019)

²² “Siyasi Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma” ve “Sendika Kurma Hakkı” https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2016.pdf (Erişim Tarihi 18 Şubat 2019)

mış ve herhangi sınırlama belirtilmemiştir. Yani kural olarak kişiler her türlü etnik, dini, kültürel, siyasi ya da sınıfsal amaçlarla örgüt kurulabilirler ve var olan örgütlere üye olabilirler. Hakkın kapsamına ilişkin bir sıralama yapılmamış olsa da hem uluslararası hem de ulusal hukuk düzenlemelerinde net birtakım sınırlamalar kendini göstermektedir. Adı geçen uluslararası düzenlemeler ve Anayasa’da bu sınırlamalar: “Bu hakların kullanılması, ya-sayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz.” şeklinde kendini gösterir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu²³ md. 47’ye göre ise: “Amacı hukuka veya ahlâka aykırı olan kişi ve mal toplulukları tüzel kişilik kazanamaz.” Aynı kanunun 56. maddesi ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu md. 2’de ise dernekleri, “Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklar...” olarak tanımlayarak aslında bu hakkın kapsamının sınırlarını da ortaya koymuş olmaktadır.

Toplanma özgürlüğü Avrupa Konseyi’nin kabul ettiği tanımı ile; bireylerin kendilerini ifade edebilmek amacıyla özel ve kamusal alanda toplantılar, yürüyüşler, geçit törenleri, protestolar ve oturma eylemleri gibi kolektif etkinlikler yapabilmelerini garanti altına almaktadır.²⁴ Anayasa’da bu hak “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Düzenleme Hakkı” başlığı ile md. 34’te düzenlenmiştir. Buna göre: “Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.” Toplanma özgürlüğü Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi md. 20 ve AİHS md. 11’de Örgütlenme Özgürlüğü ile aynı maddelerde, BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

²³ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (Erişim Tarihi 18 Şubat 2019)

²⁴ Avrupa Konseyi’nin AİHS madde 11’den yola çıkarak yaptığı ayrıntılı tanıma ve konuya ilişkin detaylı bilgiye ulaşmak için: <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkkit/la-liberte-de-reunion-et-dassociation> (Erişim Tarihi 18 Şubat 2019)

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır.

md. 21’de ise Toplanma Özgürlüğü başlığı ile düzenlenmiş ve koruma altına alınmıştır.

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu md. 2’nin a ve b bendlerinde bu özgürlüğün konusunu oluşturan ve toplantı ve gösteri’nin tanımı yapılmıştır. Buna göre: “a) Toplantı; belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzel kişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen açık ve kapalı yer toplantılarını, b) Gösteri yürüyüşü; belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzel kişiler tarafından bu Kanun çerçevesinde düzenlenen yürüyüşleri ifade etmektedir.”²⁵

Bu özgürlükten faydalanabileceklerde yine kural olarak herhangi bir sınırlama mevcut değildir. Ancak ulusal mevzuatta kamu görevlileri, yabancılar ve 18 yaşından küçük Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik bazı düzenlemeler görmek mümkündür. Ancak çalışmanın anlam bütünlüğünü bozmamak için ilgili düzenlemelere burada detaylara girilmemiştir.

Toplanma özgürlüğünün amaçlarına ve tabi olması beklenen diğer sınırlamalara ilişkin detaylı bir açıklamayı ise Anayasa Mahkemesi’nin (AYM) 2013 yılında Ali Rıza Öner ve Diğerleri adlı kararının “Genel İlkeler” başlıklı bölümünde görmek mümkündür. Karara göre: “...bu hak, Anayasa’nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır. Bu kapsamda, kendine özgü özerk işlevine ve uygulama alanına rağmen, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün siyasi ve kamu yararını ilgilendiren konularda sınırlandırılmasının daha dar kapsamda olduğunun düşünülmesi ve bu niteliğin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının uygulamasında da gözetilmesi gerekir. Bu sebeple demokratik bir toplumda temel haklardan biri olan bu hak dar yorumlanmamalıdır. Muhalif ve azınlıkta kalan fikirlerin, çoğunluğun fikirleri nazarında kışkırtıcı veya rahatsız edici olması durumunda dahi korunarak

²⁵ 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf> (Erişim Tarihi 18 Şubat 2019)

güvence altına alınması çoğulculuğun, açık fikirliliğin, hoşgörünün ve demokratik bir toplumun gerekliliğidir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade özgürlüğü, demokratik toplumun en temel değerleri arasındadır. Demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücü yer almaktadır. Şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler, yetkililerin eylemlerde kullanılan ifadeler ve bakış açılarını şaşırtıcı ve kabul edilemez olarak değerlendirdiği ya da eylemlerin yasadışı olduğu durumlarda dahi, demokrasiye zarar vermektedir. Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin, toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla kendisini ifade edebilmesi imkânı sunulmalıdır. Kolektif bir şekilde kullanılan bu hak, düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşünceleri açıklama imkânı vermektedir. Bunun dışında toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi yoktur.”²⁶

Sonuç olarak örgütlenme ve toplanma özgürlükleri hem tanımları ve amaçları itibariyle hem de ifade ve inanç özgürlükleri ile olan ilişkileri kapsamında hem uluslararası hem de ulusal hukuki metinlerde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin bir gereği olarak da bu hakların dar yorumlanmaması gerekliliği ısrarla vurgulanmıştır.

B. LGBT ETKİNLİĞİ YASAKLARI:

Olağanüstü haller her zaman bireysel özgürlükleri budamanın bahanesi olmuştur.
Friedrich A. Hayek

Bu bölümde halihazırda farklı yöntemlerle Ankara ve İstanbul illerinde uygulanan yasaklama kararları ele alınmıştır. Bu yasaklama kararları LGBT bireylerin yaşadığı sorunlardan, hak kayıplarından ve maruz kaldıkları ayrımcı muamelelerin yalnızca birer örneğidir. Tamamını burada saymak ya da aralarında bir önem sıralaması yapmak bu çalışmanın kapsamını ve haddi-

²⁶ AYM, *Ali Rıza Özer ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115, 116, 117,118, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/3924?BasvuruNoYil=2013&BasvuruNoSayi=3924&BasvuruAdi=AL%C4%B0+RIZA+%C3%96ZER+VE+D%C4%B0%C4%9EEERLER%C4%B0> (Erişim Tarihi 12 Şubat 2019)

Muhafif ve azınlıkta kalan fikirlerin, çoğunluğun fikirleri nazarında kışkırtıcı veya rahatsız edici olması durumunda dahi korunarak güvence altına alınması çoğulculuğun, açık fikirliliğin, hoşgörünün ve demokratik bir toplumun gerekliliğidir.

Kamusal otoriteler örgütlenme özgürlüğüne dair bir düzenleme yaparken yaş, soy, renk, cinsiyet, cinsel kimlik, sağlık koşulları, dil, ırk, etnik ve kültürel kökenler, siyasal ve diğer görüşleri ile vatandaşlık statüleri gibi herhangi bir kıstas üzerinden ayrımcılık yapamaz

ni aşar niteliktedir. Ülke çapında onlarca derneğin sürdürdüğü çalışmalara konu olan sorunlardan bu ikisinin seçilmiş olmasının sebebi hem yasak kararlarının ülke sathına kapsamı büyütülerek genişletilme ihtimali olması hem de LGBT hak mücadelesinin kazanımlarını ve kamusal görünürlüğüne yok etme riski taşımasıdır.

1. “Süresiz” Ankara Yasağı

Ankara’da Almanya Büyükelçiliğinin özel bir sinema salonunda 16-17 Kasım 2017 tarihlerinde düzenlemeyi planladığı LGBT temalı film gösterim günleri²⁷ Ankara Valiliği’nin 15 Kasım 2017 tarihinde yaptığı bir açıklama²⁸ ile yasaklanmıştır. Yapılan açıklamanın ilk bölümü, yasağa konu duruma ilişkindir:

“... birtakım toplumsal hassasiyet ve duyarlılıkları içeren film gösterimi organizasyonu yapılacağı şeklinde bilgiler elde edilmiştir. Söz konusu paylaşımlarla, halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimin aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik edeceği, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın tehlikenin ortaya çıkabileceği, ayrıca terör örgütlerinin karşıt görüşlü gruplara yönelik eylem arayışı içerisinde olduğu yönündeki istihbarî bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, yapılmak istenen film gösterimi etkinliğinin, organizasyona katılacak olan grup ve şahıslara yönelik olarak birtakım toplumsal duyarlılıklar nedeniyle bazı kesimler tarafından tepki gösterilebileceği ve provokasyonlara neden olabileceği değerlendirilmektedir...”

Türkiye’nin de üyesi olduğu Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) örgütlenme özgürlüğünün üye devletlerin tüm vatandaşlarına eşit şekilde uygulanması gerektiğini bildirir. Buna göre, kamusal otoriteler örgütlenme özgürlüğüne dair bir düzenleme yaparken yaş, soy, renk, cinsiyet, cinsel kimlik, sağlık koşulları, dil, ırk, etnik ve kültürel kökenler, siyasal ve diğer görüşleri ile vatandaşlık statüleri gibi herhangi bir kıstas üzerinden ayrımcılık yapamaz.²⁹

²⁷ Gözde Demirbilek, Alman LGBT Film Günleri Ankara’da Seyircisiyle Buluşacak, <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=24933> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

²⁸ Ankara Valiliği, Yasaklama Kararına İlişkin Basın Duyurusu, <http://www.ankara.gov.tr/yasaklama-kararina-iliskin-basin-duyurusu-15112017> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

²⁹ Organization for Europe and Co-operation in Europe, Guidelines on Freedom of Association, s.15, <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true> (Erişim Tarihi 16 Şubat 2019)

Yine BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi md. 22’de: “Sözleşmeci Taraf Devletler, ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bunu resmen ilan etmeleri halinde, durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde, uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklerine aykırı düşmeyecek ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde ... tedbirler alabilir.³⁰”

Anayasa’ya baktığımızda ise md. 10’da: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” Md. 26’da ise:”Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir...” ifadeleri yer almaktadır.

Bu düzenlemelerden hareketle yapılabilecek ilk yorum yasaklama kararının, bağlayıcılığı olsun olmasın hem Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası örgütlerin kararlarına hem taraf olduğu uluslararası sözleşmelere hem de Anayasa’ya eşitlik ilkesinin ihlali sebebiyle aykırılık içermektedir. Hiçbir hukuki metin bir özgürlük düzenlemeye tabi tutulurken cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile birlikte herhangi kimlik ve sıfat üzerinden ayrımcılık yapmaya müsaade etmemektedir.

Eşitlik ilkesinin ihlali ile birlikte karara ilişkin başka ihlaller de öne sürmek mümkündür. AİHS md. 1’e göre: “... Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme’nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.” Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) ifade hürriyeti kapsamındaki kararlarına göre de yine devletin örgütlenme ve toplanma özgürlüğünü ile ifade özgürlüğünün kullanımı sırasında üçüncü kişilerden gelen tehditlere ve saldırılara karşı önlem alma yükümlülüğü vardır.³¹ Anayasa md.5’de, Devletin temel amaç ve görevleri başlığı altında devlet, hak ve özgürlüklerin kullanımının önündeki engelleri kaldırmak ve insanın maddi ve manevi gelişimi için gerekli uygun şartları sağlamakla yükümlüdür. Bu kapsamda devletin, haklar ve özgürlükleri pozitif yükümlülüklerini yerine getirmeden kısıtlamaya gitme-

³⁰ Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin Türkçe çevirisine erişmek için: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf (Erişim Tarihi 17 Şubat 2019)

³¹ Doç. Dr. Enver Bozkurt ve Örg. Gör. Süleyman Dost, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyeti ve Türkiye”, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Y.2002, c.7, s.1, s. 47-74

si, özgürlüklerin kullanımı için gerekli şartları hazırlamaması ve toplumun menfaatleri ile bireylerin menfaatleri arasında adil bir denge kurmaması bakımından³² da bu yasak kararı hukuka aykırılık teşkil etmektedir.

Bir diğer hukuka aykırılık sebebi ise ifade özgürlüğünün kapsamı ve örgütlenme özgürlüğü ile olan ilişkisi kaynaklıdır. AYM'nin Ali Rıza Öner ve Diğerleri Kararı'nın³³ gerekçesinde belirttiği gibi örgütlenme ve toplama özgürlükleri tanımları ve amaçları itibarıyla ifade özgürlüğünün kullanım şekillerinden biridir ve haliyle ifade özgürlüğüne sağlanan koruma mekanizmalarından faydalanmalıdır. İfade özgürlüğünün sadece çoğunluğun fikirlerini değil aynı zamanda azınlıkların fikirlerini ve hatta başkalarını rahatsız edecek fikirlerin ifade edilmesini de koruma altında almaktadır. Buradan hareketle AYM, muhalif ve azınlıkta kalan fikirlerin, çoğunluğun fikirleri nazarında kışkırtıcı veya rahatsız edici olması durumunda dahi korunarak güvence altına alınması çoğulculuğun, açık fikirliliğin, hoşgörünün ve demokratik bir toplumun gerekliliği olduğunu ifade etmiştir.³⁴ Dolayısıyla, yasak kararındaki "toplumun bir kesiminin sadece en temel haklarından olan örgütlenme ve ifade özgürlüklerini kullanmalarını farklı bir kesimini kin ve düşmanlığa tahrik edeceğini ve birtakım toplumsal duyarlılıkları harekete geçireceği" gerekçesine dayanan bir karar insan haklarına, onları düzenleyen hukuki metinlere ve mahkeme kararlarına aykırılık teşkil etmektedir.

Ankara Valiliği 15 Kasım 2017'de film gösterimine yönelik verdiği yasaklama kararından dört gün sonra 19 Kasım 2017'de Ankara genelinde LGBT temalı herhangi etkinlik yapılmasını süresiz olarak yasakladığı ikinci bir karar yayınladı. Bu yasakların hukuki dayanakları olarak 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile 2935 Sayılı OHAL Kanunu gösterilmiştir. Ancak 19 Temmuz 2018'de kaldırılan OHAL sonucundan Valilik, yasaklama kararına gerekçe olan kanunlardan birini yitirmiştir. 3 Ekim 2018'de diğer iki yasanın ilgili maddelerine dayanarak Ankara'da LGBT temalı etkinlik düzenlemeye dair yasağın OHAL sonrası da devam ettiğine ilişkin üçüncü bir açıklama yapmıştır. Üçüncü kararın da gerekçesini kapsayan ilk iki kararların ikinci bölümlerinde ise yasağın hukuki dayanakları yer almaktadır. Buna göre:

³² Doç. Dr. Enver Bozkurt ve Örg. Gör. Süleyman Dost, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Hürriyeti ve Türkiye", Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Y.2002, c.7, s.1, s. 47-74

³³ Adı geçen karar (Agk)

³⁴ Agk

“..., 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 11/C Maddesine göre ilimiz sınırları içerisinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirlerin alınması kapsamında, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 17. Maddesine ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 11/f maddesine göre..... yasaklanmıştır.”

2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu md 11/f’de: “... olağanüstü hal ilanında; genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla... Söz, yazı, resmi, film, plak, ses ve görüntü bantlarını ve sesle yapılan her türlü yayımı denetlemek, gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak...” şeklindeki düzenlemeler yer alır. Bir bütün olarak incelendiğinde, bu düzenlemeleri, OHAL’in ilan edilme nedenlerinden olmayan, ona kaynaklık etmeyen ya da OHAL ile dolaylı yoldan bir bağlantısı olmayan hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açacak şekilde kullanmak zoraki bir çıkarımdır. Bu madde OHAL döneminde belli gerçek ve tüzel kişilerce şiddet olaylarının tırmandırılması amacıyla planlandığı ya da hazırlandığı düşünülen eylemleri engellemek ya da dokümanlara ve araçlara el konulabileceğinden bahsetmektedir. İkinci olarak AİHS ve Anayasa’nın 15. maddesi ile BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi md. 4’e baktığımızda: OHAL altında dahi, “kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Ayrıca kölelik ve kulluk yasağı, borç yüzünden hapsedilme yasağı, hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı, idam cezası ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya toplumsal köken temelinde ayrımcılık yasağı” askıya alınamaz³⁵. Görüldüğü üzere açıkça hiçbir halde ihlal edilmesi mümkün olmayan ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya toplumsal köken temelinde ayrımcılık yasağı Valilik kararında görmezden gelinmiştir.

Yasağın gerekçesi bir diğer konu bir diğer kanuni düzenleme ise 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu md. 17’dir. Buna göre: “Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin

³⁵ Dr. Ulaş Karan, Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-3, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi, 2018, s. 177.

İfade özgürlüğünün ve onun özel biçimlerinin kullanımına üçüncü kişilerden gelecek saldırıları önlemek ve engellemeleri ortadan kaldırmak devletin yükümlülüğü arasındadır.

korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir.” Yasak kararının ilk bölümünden hareketle bu maddenin “genel ahlakın korunması ve toplumsal birtakım duyarlılıklar sebebiyle tepki ve provokasyonlara sebep olacağı” kısmı burada önemlidir. Daha önce belirtildiği gibi ifade özgürlüğünün ve onun özel biçimlerinin kullanımına üçüncü kişilerden gelecek saldırıları önlemek ve engellemeleri ortadan kaldırmak devletin yükümlülüğü arasındadır. Türkiye’de değişmeyen bir gelenek olarak ahlakın korunması, toplumsal birtakım duyarlılıklar ve hassasiyetler gibi ifadelerinin ne anlama geldiği ve de LGBT temalı etkinlikler ile nasıl bir bağ kurulduğu belirtilmemiştir. Yine LGBT birey olmanın ve LGBT temalı etkinliklerin hangi toplumsal duyarlılıkları içerdiği ve ne gerekçelerle bir tepkiye maruz kalabileceği de net bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak bir varsayımla toplumdaki LGBT bireyler başta farklılıklara karşı duyulan önyargıları ve korkuları temel alarak hazırlanmış olan yasaklama kararı daha önce LGBT derneklerine yönelik açılan kapatma davaları³⁶ ile aynı homofobik niyetleri taşımaktadır. Bu noktada 2005 yılında KAOS GL’nin, 2006 yılında Pembe Hayatları’nın Ankara Valiliği tarafından kapatılma istemlerine karşı Ankara Cumhuriyet Başsavcısı tarafından kaleme alınan kararların gerekçesini hatırlamak yerinde olacaktır. “... cinsel kimlik haklarını savunan bir örgütün kapatılmasının insan hakları ihlali anlamına gelecektir; eşcinsel, biseksüel, lezbiyen, gey ve travesti ifadeleri, bireye hak veren ya da yasaklayan kavramlar değil, aksine insanı tanımlayan kavramlardır. Özgürlüklerin, kamu düzeni, genel ahlak gibi kavramlarla sınırlandırılması dar bir çerçevede yorumlanmalıdır, cinsel yönelim ve kimlik haklarını savunan bir örgütün kapatılması “örgütlenme özgürlüğünün ihlali” anlamına gelecektir.”³⁷

Derneklerin tamamen kapatılması ile ofislerinde oturmaları dışında herhangi bir faaliyet gerçekleştirmelerine izin vermemek neredeyse aynı anlamda gelmektedir.³⁸ LGBT bireylerin kamusal alanda bir arada var olmaları

³⁶ Kapatılmak istenen LGBT derneklerine ilişkin örnek karar: Gay ve Lezbiyen Derneğinin Kapatılması İstemi, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/gay-ve-lezbiyen-derneginin-kapatilmasi-istemi-3367106> (Erişim Tarihi 13 Şubat 2019)

³⁷ Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’nın kararının tamamına ulaşmak için: Ayça Örer, Eşcinsel Haklarını Savunan Dernek Kapatılmaz (Erişim Tarihi 13 Şubat 2019) <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/87264-escinsel-haklarini-savunan-dernek-kapatilamaz>

³⁸ Yasaklar Dernek Faaliyetlerini Engelliyor: <http://www.pembehayat.org/haberler/detay/2050/index.html> (Erişim Tarihi 13 Şubat 2019)

rının yasaklanması hem onları birer suç öznesi hem de hedef haline dönüştürmektedir. Bu yasak kararı ile birlikte kamusal alanda görünür olmaya çalışan LGBT bireyler üzerindeki idari baskıları daha da artacaktır.³⁹ Artık bu dernekler etrafında bir araya gelerek LGBT birey olmak konusunda yardım ve destek alma imkanları ellerinden alınarak⁴⁰ toplumun çeperlerine itilmek istenen bireylerin uzun vadede çok daha ciddi problemlerle karşılaşma ihtimalleri doğmuştur.

Geçmişte LGBT derneklerin kapatılmasına uluslararası düzenlemeler ve evrensel insan hakları doğrultusunda karşı çıkan hukukçulara bugün de ihtiyaç sürmektedir. Kanunlardaki genel ahlak, toplumsal hassasiyetler gibi muğlak kavramlar nedeniyle idareye tanınan geniş takdir yetkisinin ilerde başka hangi konuları kapsayacağı tamamen belirsizdir. Sırf bu belirsizlik bile aslında yarın farklı grupların hak ve özgürlüklerinin benzer tehditlere maruz kalabileceğinin teminatıdır.

2. İstanbul Onur Yürüyüşü Yasağı

Her yıl İstanbul'da Onur Haftası kapsamında, kapanış etkinliği olarak düzenlenen LGBT Onur Yürüyüşü 2015'ten itibaren artan Polis müdahalesine maruz kalırken son iki yılda ise İstanbul Valiliği Kararları ile resmen yasaklanmıştır. 2017 yılındaki karara göre:

"... Söz konusu yürüyüş için çağrı yapılan Taksim Meydanı ve çevresi Valiliğimizce ilan edilen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanları arasında bulunmamaktadır. Ayrıca Valiliğimize 2911 sayılı kanun hükümleri uyarınca usulüne uygun bir başvuru yapılmamıştır. Bu arada yine sosyal medya platformlarında bu çağrıya karşı toplumun farklı kesimlerinden çok ciddi tepki gösterildiği görülmektedir. Valiliğimizce yapılan değerlendirme sonucunda, düzenlenmek istenen yürüyüşün başta katılımcılar olmak üzere vatandaşlarımızın ve gezi amacıyla bölgede bulunacak olan turistlerin güvenliği ve kamu düzeni gözetilerek anılan gün ve öncesi ve sonrasında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesine izin verilmeyecektir..."

Karardaki üç husus önemlidir ve bunları iki kategoride incelenebilir: Usulüne uygun başvuru yapılmaması ile toplumun farklı kesimlerinden çok ciddi

Özgürlüklerin, kamu düzeni, genel ahlak gibi kavramlarla sınırlandırılması bir çerçevede yorumlanmalıdır, cinsel yönelim ve kimlik haklarını savunan bir örgütün kapatılması "örgütlenme özgürlüğünün ihlali" anlamına gelecektir."

³⁹ Umut Güner, Polisin Yetişemediği Yerde İhlalin Adı Bekçi, <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=24424> (Erişim Tarihi 13 Şubat 2019)

⁴⁰ Yasaklar Dernek Faaliyetlerini Engelliyor: <http://www.pembehayat.org/haberler/detay/2050/index.html> (Erişim Tarihi 13 Şubat 2019)

tepki gösterildiği ve katılımcıların ve yürüyüş alanında bulunacak başka insanların güvenliğinin sağlanamayacak olması. İlki toplantının yapılış usulleri bakımından yürüyüşün düzenleme kurulunun sorumluluğu iken diğer iki konu ise devletin yükümlülüklerine işaret etmektedir.

Bu konuya dair AYM⁴¹ kararları ve AGİT görüşleri dahil olmak bu konuya farklı açılardan yaklaşmak mümkündür. Anayasa md. 34 ve 2911 Sayılı Kanunu md. 3 “Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.” der. Aynı kanunun md. 10’da ise toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin etkinlikte en az kırk sekiz saat önce ilgili valilik ve kaymakamlığa resmi olarak bildirilmesi zorunluluğunu düzenler. Yasaklama kararı ardından Onur Yürüyüşü Düzenleme Kurulu’nun yaptığı açıklamada⁴² Valilik ile görüşüldüğünü ve Valiliğe gerekli resmi bildirimini yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak başvuru her nasılsa Valilikçe görmezden gelinebilmiştir. Dahası AYM kararında⁴³ şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirlerin eylemlerin yasadışı olduğu durumlarda dahi, demokrasiye zarar verdiklerini belirtmektedir. Yıllardır polis müdahalesi ve yasaklama kararları ile karşılaşmadan barış içinde gerçekleştirilmiş yürüyüşün mahiyetinde bir değişme olmadığına göre bu durum idarenin bakış açısından bir değişikliğe işaret etmektedir.

Ulusal ve uluslararası düzenlemelerde ve mahkeme kararlarında çeşitli kereler vurgulandığı üzere ifade özgürlüğü, çoğunluğun nazarında kışkırtıcı ya da rahatsız edici olan fikirleri dahi çoğulcu ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokrasinin gereği olarak koruma altına almıştır. Türkiye’de bu ilke azınlıkları hedef haline getiren ve ötekileştiren ifadeler söz konusu olduğunda tüm mahkemelerce kabul görmektedir.⁴⁴ Ancak LGBT bireyler başta birçok kimliğin varlıklarından ve kamusal alanda görünme çabalarından dahi rahatsız olan çoğunluklar karşısında ifade hürriyetinin ya da temel insan haklarının geçerliliğinden bahsetmek güçleşmektedir. Benzer

⁴¹ Agk

⁴² Kaos GL, Valilik İstanbul LGBT+ Onur Yürüyüşünü Yasakladı, <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=26160> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

⁴³ Agk

⁴⁴ Yıldız Tar, Akit’in Homofobik Nefreti Cezasız Kaldı, <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=16154> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

bir itiraz OHAL döneminde yapılan seçim çalışmaları sırasında düzenlenen mitingler için de söylenebilir. Binlerce insan ülkenin neredeyse tamamında düzenlenen farklı mitinglerde bir araya gelirken yükümlülüklerinden kaçmayan kamu yetkilileri çok daha az katılımlı ve sadece belli başlı metropollerde düzenlenen Onur Yürüyüşlerinde sık sık katılımcıların güvenliklerini sağlayamama gerekçesine sığınmaları artık inanılır olmaktan çok uzaklaşmıştır.

Görmezden gelinen bir başka uluslararası düzenleme ise AGİT'in üye devletlere yönelik aldığı prensip kararlarıdır.⁴⁵ Buna göre, "temel insan haklarının güvence altına alınması ya da bu konuda farkındalık yaratma amacıyla hareket eden bireyler ve örgütler yaptıkları işin doğası gereği toplumun farklı kesimlerinden tepkilerle karşılaşmakta ve hedef haline gelmektedirler. Dolayısıyla onlar için bir takım ek koruma mekanizmaları tanınması zorunludur. Türkiye özelinde bu kadar hassas bir koruma mekanizmasının kurulmasını beklemek şu aşamada gerçekçi bir beklenti değildir. Ancak en azından yıllardır hak mücadelesi veren binlerce insanın, onların destekçilerinin ve insan hakları aktivistlerinin barışçıl gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının engellenmemesini bekleyebiliriz.

Farklı ülkelerde engellenen Onur Yürüyüşlerine ilişkin olarak burada iki AİHM kararına değinmek de yerinde olacaktır. İlk karar Alekseyev v. Rusya kararıdır.⁴⁶ AİHM'in AİHS'nin Toplantı ve Dernek Kurma Özgürlüğü'nü düzenleyen md.11'in ihlal edildiğine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde üç yıl boyunca Moskova'da düzenlenmek istenen Onur Yürüyüşleri'nin engellenmesine ilişkin olarak barışçıl gösteri yürüyüşünün yasaklanmasının demokratik toplum nazarında hiçbir gerekçesi olmayacağını belirtmiştir. Yine ifade özgürlüğünün neleri kapsadığını tekrar vurgulayarak devletin pozitif yükümlülüklerini hatırlatmıştır.⁴⁷ Benzer şekilde, Identoba ve Diğerleri v. Gürcistan kararında⁴⁸da 2012 yılında düzenlenmek istenen barışçıl

⁴⁵ Organization for Europe and Co-operation in Europe, Guidelines on Freedom of Association, s.33, <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true> (Erişim Tarihi 16 Şubat 2019)

⁴⁶ ALEKSEYEV v. RUSSIA, Application no. 4916/07, 25924/08 and 14599/09 <https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Case%20Summary%20Alekseyev%20v%20Russia.pdf> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

⁴⁷ ALEKSEYEV v. RUSSIA, Application no. 4916/07, 25924/08 and 14599/09

⁴⁸ Case of Identoba and Others v. Georgia, Application no. 73235/12 <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-154400%22%5D%7D> (Erişim Tarihi 11 Şubat 2019)

Devletler, başta örgütlenme ve toplanma özgürlüğü olmak üzere hak ve özgürlüklerin kullanımına yönelik uygulamaları sınırlamalarda, sınırlamaların adil bir toplum düzeni ve çoğulcu bir demokrasinin gerekleri açısından kaçınılmaz olduğunu ispat ile yükümlüdürler.

bir yürüyüşe müdahale eden polis göstericilere kimilerinin bayılmasına ve hastane kaldırılmasına varacak derecede fiziksel şiddet, katılımcıların geneline yönelik ise hakaret ve aşağılamalarda bulunmuştur. Üstelik LGBT bireyler dini grupların protestolarına maruz kaldıklarında da polis açıkça dini grupları desteklemiştir. AİHM burada yine hem AİHS md. 11'in hem de ayrımcılık yasağını düzenleyen md. 14'ün ihlaline hükmetmiştir. Yine ayrımcılık yasağının ihlali sebebiyle maruz kalınan muameleyi ise işkence olarak değerlendirmiş ve md.3'ün ihlaline karar vermiştir.

Sonuçta, genel ahlakın korunması, katılımcıların ve çevredeki vatandaşlarının güvenliklerinin sağlanamayacağı, toplumun farklı kesimlerinden gelen şiddetli tepkiler gibi hiçbiri bir insanın en temel haklarının kullanımının engellenmesine gerekçe olamayacak, içerikleri muallak kavramlarla LGBT bireyler görmezden gelinmektedir. LGBT bireylerin yıllardır sürdürdükleri hak mücadelesinin kamusal alandaki görünürlük ayaklarından birini oluşturan bu etkinlik de onlarla birlikte yok sayılmaya çalışılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında her ne kadar sadece örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlükleri bakımından yaşanan ihlallere değinilmiş olsa da bu ihlaller idarenin, yasamanın ve yargının işleyişindeki ciddi dezenformasyonlara işaret etmektedir. Bu ihlaller birer semptomdur ve bir an önce iyileştirilmelerine yönelik müdahalede bulunulmazsa tüm sisteme ve topluma dağılarak haklarımızın, özgürlüklerimizin ve demokrasimizin bugününü ve geleceğini tehdit eder hale gelecektir. Bu ihlallerden hareketle idarenin, yasamanın ve yargının durumuna ilişkin bazı tespitler yapmak gerekmektedir.

İlk olarak, AGİT, Birleşmiş Millet İnsan Hakları Komisyonu'na da referansla insan haklarının kullanımına getirilecek sınırlamalarda devletlerin "ölçülülük ilkesi" ile bağlı olduklarını vurgular. Devletler, hak ve özgürlüklerin kullanımına getirilecek sınırlamalar demokratik bir toplumun gereklerini aşmadığından emin olmak zorundadır. Sınırlamalar birey hak ve özgürlükleri ile toplumsal menfaatler arasında adil bir denge kurmaktan öte bir amaca hizmet edemez. Bu kurallar sadece idareyi değil aynı zamanda yasama süreçlerini de bağlar ve yasa yapıcılar olası müdahaleleri dar anlamlarıyla yorumlamak durumundadırlar.⁴⁹

⁴⁹ Organization for Europe and Co-operation in Europe, Guidelines on Freedom of Association, s.15, <https://www.osce.org/odihr/132371?download=true> (Erişim Tarihi 16 Şubat 2019)

Devletler, başta örgütlenme ve toplanma özgürlüğü olmak üzere hak ve özgürlüklerin kullanımlarına yönelik uygulayacakları sınırlamalarda, sınırlamaların adil bir toplum düzeni ve çoğulcu bir demokrasinin gerekleri açısından kaçınılmaz olduğunu ispat ile yükümlüdürler. Söz konusu sınırlamaların ve engellemelerin konusu bir örgüt ve çalışmaları olduğunda örgütün çalışmalarını yasaklamak ya da tamamen engellemek başvurulması gereken son en ve en ciddi önlemdir. Bir örgüte kapatma ya da çalışmalarını durdurma cezası verilebilmesi ancak yakın ve kaçınılmaz bir suça ya da şiddete teşvik hallerinde mümkündür. Ankara ve İstanbul'daki söz konusu yasaklar açısından baktığımızda sadece temel bir hakkın kullanımına dayanan ve tamamen barışçıl olduğu belli olan etkinliklerin yasaklanmasının demokratik bir düzende kabul görmesinin imkanı yoktur. Bir örgütün ya da grubun örgütlenme ve toplanma faaliyetlerine ilişkin olarak toptan bir yasaklama söz konusu olamaz. Her toplantı kendi özel şartları itibariyle değerlendirilmelidir. Bir örgütün tek bir faaliyeti üzerinden örgüt çalışmalarını tamamen yasaklama ya da örgütü kapatma gibi cezalar verilmesi söz konusu olamaz.

İkinci olarak, ifade özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanımı söz konusu olduğunda mahkemelerin tarafsızlık konusunda daha hassas olmaları gerekmektedir. Bağımsız ve tarafsız mahkemeler olmadan azınlıkların ifade özgürlüklerinin korunmasına ilişkin davalarda adil kararların verilebileceğine ilişkin güvensizlik büyümektedir. Ayrıca çalışmaları engellenen kişilerin ve örgütlerin özellikle temel hak ve özgürlüklerine ilişkin olarak getirilen sınırlama kararlarına ilişkin acil ve adil yargılanma ihtiyaçları doğmaktadır. Ankara'da LGBT temalı etkinliklerin yasaklanışının ikinci yılında kararın temel insan hak ve özgürlüklerine verdiği zararları görmezden gelerek tedbir kararları alınması ve öncelik verilmemesi ulusal mahkemelerden beklenen adaletin yakın zamanda gelmeyeceğinin açık işaretidir.⁵⁰ Bu sınırlamaların yanında acil yargılama ihtiyacı örgütlerin kuruluşlarına ve resmi kayıtlarına ilişkin çıkarılan zorlukları da kapsamaktadır.

Üçüncü olarak, hak ve özgürlüklerin hem saldırgan üçüncü kişilerden hem de idari müdahalelerden korunabilmesi için yasama süreçlerine büyük bir rol düşmektedir. Türkiye gibi bünyesinde yüzlerce farklı azınlığı barındıran bir ülkede bu azınlıkları çoğunluğun ön yargılarından korumak acil ve

Her toplantı kendi özel şartları itibariyle değerlendirilmelidir. Bir örgütün tek bir faaliyeti üzerinden örgüt çalışmalarını tamamen yasaklama ya da örgütü kapatma gibi cezalar verilmesi söz konusu olamaz.

⁵⁰ Yıldız Tar, Ankara'daki LGBT+ Etkinlik Yasağı AİHM'de, <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=26245> (Erişim Tarihi 10 Şubat 2019)

Türkiye gibi bünyesinde yüzlerce farklı azınlığı barındıran bir ülkede bu azınlıkları çoğunluğun ön yargılarından korumak acil ve büyük bir soruna dönüşmüştür.

büyük bir soruna dönüşmüştür. Anayasada ve kanunlarda yer alan genel ahlak, Türk aile yapısı ve milli değerler gibi tanımları ve kapsamı muğlak ifadelerin kullanımından kaçınılması gerekmektedir. İçeriği net bir şekilde tanımlanmayan bu kavramlar idareye geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. Siyasetin rüzgarından kaçamayan idarenin de dönemin hakim görüşüne göre bu sınırsız takdir yetkisini hak ve özgürlükleri budamak üzere kullanması kaçınılmaz bir duruma dönüşmektedir.

Avrupa Konseyi'nin LGBT bireylere, LGBT hak ve özgürlükleri konusunda çalışan örgütlere yönelik tüm üye devletlerce alınmasını istediğini kararlar⁵¹ ve Türkiye'deki LGBT derneklerinin talep ettiği kanuni değişiklikler⁵² acilen çözülmesi gereken sorunlarımıza ışık tutmaktadır:

- ◆ Herkesin örgütlenme ve toplanma özgürlüğünden eşit bir şekilde faydalanabilmesi için cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden yapılan tüm kısıtlamalar acilen kaldırılmalıdır. Bu kısıtlamalar hakkın pratik kullanımlarını engellemeye yönelik olduğu gibi örgütlerin kuruluşlarına ve resmi kayıtlarına ilişkin olarak çıkarılan zorluklar ile kamu düzeni, genel sağlık ve genel ahlak gibi muğlak kavramlardan türetilen tüm sınırlamaları kapsamaktadır.
- ◆ Gay, lezbiyen biseksüel ve trans insan hakları aktivistlerinin maruz kalabilecekleri her türlü tehdit ve saldırıdan korunması için gereken önlemleri almak ve çalışmalarını sürdürebilecekleri bir ortam sağlamak devletlerin yükümlülüğündedir.
- ◆ Anayasada yer alan eşitlik maddesine “cinsel yönelim” ve “cinsiyet kimliği” ibarelerinin eklenmesi çoğulcu bir demokrasinin gerekleri arasındadır.
- ◆ “Genel ahlak” ve “aile yapısı” gibi kavramların yasal metinlerden çıkarılması ya da açıkça tanımlanması ile idareye sağlanan geniş takdir yetkisinin sınırlanması gerekmektedir.
- ◆ Anayasada belirtilen sosyal hakların “aile” veya “hane” üzerinden değil “birey” üzerinden tanımlanması gerekmektedir.

⁵¹ Council of Europe, Freedom of association without discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity, <https://www.coe.int/en/web/sogi/freedom-of-association> (Erişim Tarihi 19 Şubat 2019)

⁵² TÜSEV, LGBT Dernekleri ve Örgütlenme Özgürlüğü, Vaka Analizi, <https://www.tusev.org.tr/usfiles/images/LGBTdernekleriVakaAnaliziTR.31.10.13.pdf> (Erişim Tarihi 19 Şubat 2019)

Sonuç olarak, hali hazırda süre giden yasak kararları ve bu yasakların arkasındaki zihniyet sadece LGBT bireylerin hak ve özgürlükleri için değil toplumun genelini oluşturmayan tüm kimlikler ve örgütler için büyük bir risk barındırmaktadır. Bireyler için geçerli tüm hak ve özgürlükler ile sınırlamaların onların kurduğu örgütler içinde geçerli olduğu varsayıldığında Türkiye’de LGBT örgütlerinin maruz kaldıkları yasaklar aslında LGBT bireylere bakış açısını gözler önüne sermektedir. LGBT bireylerin, kimliklerini korumak ve geliştirmek doğrultusunda şiddeti ve nefret söylemini dışlayan amaçlarla bir araya gelerek oluşturduğu kuruluşlar gerçek kişiler gibi hak ve yükümlülükleri bulunan tüzel kişiliklerdir. Bu örgütlerin çalışma alanlarında gerçek kişiler için yapılmayan bir kısıtlamaya gidilmesi çelişkili bir durumu ifade etmektedir. Bu durum bana kanun yapıcının ve idarenin aslında bu gibi çalışma konularının gerçek kişiler tarafında da çalışılmasının istenmediğini ve gerçek kişiler bazında yasaklanamıyor oluşunun tek sebebinin hukuki kısıtlamalardan ziyade kapasite sorunu olduğunu düşündürmektedir. Bu durum toplumun genelinde farklılık ihtiva eden her kesiminin özgürlüklerin geleceği açısından endişe vericidir. Acilen çoğulcu demokratik düzenin gereklerine uygun hukuki mekanizmaların kurulması ve işletilmesi gerekmektedir.

LİBERAL PERSPEKTİF ANALİZ

Sayı: 13, Mart 2019

ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA LGBT ETKİNLİĞİ YASAKLARI

İsrafil Özkan

📍 Turgut Reis Cad. No: 15/4, Mebusevleri, Çankaya, Ankara

☎ (312) 213 24 00 ✉ info@ozgurlikarastirmalari.com

f ozgurlikarastirmalari 🐦 ozgurlikar